

connexions

Transició i democràcia a l'Estat espanyol: una herència enverinada

[vista prèvia >](#)

Canviar perquè poca cosa canviï. Aquest podria ser el lema resum d'una transacció de règim com va ser passar del franquisme a la monarquia parlamentària. L'actual Estat espanyol beu dels fonaments del règim feixista i s'ha construït gràcies als pilars d'una «transició» que van pilotar els hereus del règim.

Francesc Viadel

Professor de Periodisme a la Blanquerna-URL

@FrancescViadel

Van haver de passar molts anys perquè el mite nacional espanyol de l'exemplar construcció de l'Estat espanyol democràtic comencés a qüestionar-se seriosament més enllà dels cercles polítics partidaris de la ruptura o de les reflexions d'urgència d'alguns intel·lectuals com Joan Fuster (1922-1992) o Ramon Barnils (1940-2001), per citar només dos exemples de ben propers.

No cal dir que les posicions crítiques van quedar diluïdes en un context d'acords i de conformitats, també de repressió i de pragmatisme. Resulta sorprenent com encara avui el més mínim matís, indicatiu de rèplica al relat oficial aconsegueix irritar l'establishment polític i econòmic. Cal entendre, doncs, aquest relat oficial i, sobretot, les seues conseqüències pràctiques en l'ordre de la vida política, econòmica i social, com la pedra angular de la restauració monàrquica.

Seguint el sociòleg suec Göran Therbon (1941) podríem dir que la societat espanyola en termes de la relació entre ideologia i poder es va «adaptar» a allò que les classes dominants oferien. Així doncs, els trets opressius i explotadors del present

es van mantenir en l'ombra, mentre que tota la llum es va projectar sobre les oportunitats del nou sistema. Aquesta adaptació, recorda Therbon, també inclou la possibilitat, però, d'una oposició adaptada atès que «poden haver certs aspectes del règim existent que la gent estiga disposada a acollir amb oposició i desobediència, però no a combatre'ls d'una forma sistemàtica en la mesura que les seues demandes es troben satisfetes».

D'altra banda, el sociòleg suec s'hi refereix també al sentit de la «inevitabilitat» o a l'obediència per ignorància de qualsevol tipus d'alternativa. També al factor de la «deferència», és a dir, a la percepció que els dominats tenen dels dominadors considerats com una casta amb unes qualitats superiors que tan sols ells posseeixen per a complir la seua funció.

I, encara, a la «resignació» és a dir, a una visió pessimista de les possibilitats de canvi: «*El terme s'empra per a designar una forma d'obediència que deriva de les concepcions de la impossibilitat pràctica d'una alternativa millor, més que de la força repressiva dels poders existents*».

I afegeix el sociòleg: «*Aquesta resignació pot provenir de la recepció i acceptació d'afirmacions tals com que tot poder, inclòs l'alternatiu corromp; que les forces que estan pel canvi són massa escasses, es troben dividides i són incompetents i poc fiables; que una societat alternativa seria incapaç de mantenir-se democràtica, econòmica i militarment. La majoria d'exsocialistes i d'excomunistes són un exemple del funcionament de la resignació*».

Com siga, el fet evident és que la democràcia a l'Estat espanyol va nàixer sense ruptura com a producte d'una entesa, d'una reforma pactada amb la dictadura sortint i bastida al voltant d'una Constitució que va ser redactada sota l'atenta vigilància dels que encara retenien el poder, dels dominadors seguint la terminologia de Therbon.

Un pacte que incloïa, a més, l'amnèsia, i un falsejament sobre el passat adesiara adoptat per les forces reaccionàries —així com per determinada esquerra— com un autèntic dogma. Sobre aquest dogma cal no oblidar que és la base des d'on s'ha construït el nacionalisme autoanomenat «constitucionalista» i una

La violència controlada pels aparells de poder de l'antic règim va servir a la pràctica com a contrapès de la dreta postfranquista que representava UCD i AP per als seus interessos electorals

monarquia parlamentària que va ser atorgada per la dictadura. L'operació permet que el nacionalisme espanyol es desentengui del seu passat feixista per a presentar-se —tant dins com a fora de l'Estat— com una opció democràticament legítima. El mateix passa amb la Monarquia que s'erigeix en l'origen de la democràcia mateixa obviant qualsevol relació amb el franquisme.

A tall d'exemple, una de les grans falsificacions d'aquest passat és justament el d'una Transició pacífica pertorbada a penes per l'activitat de grups extremistes i, sobretot, pel terrorisme d'ETA —el grup que més víctimes va causar, cert— com a expressió màxima de totes les amenaces que posen en perill la «unitat nacional». Només cal llegir el periodista Mariano Sánchez Soler (1954) que ha estudiat el fenomen de la violència durant la Transició per a capir la gravetat d'aquesta falsificació i dels seus efectes.

Segons el periodista d'investigació, autor de *La Transición sangrienta. Una història violenta del proceso democrático en España (1975-1983)*, la violència controlada pels aparells

de poder de l'antic règim va servir a la pràctica com a contrapès de la dreta postfranquista que representava UCD i AP per als seus interessos electorals i per a dirigir el procés de Transició, mentre «*es desmuntava l'obsolet aparell de l'Estat franquista i es consensuaven les noves regles de joc*».

Per a Sánchez Soler, «*terrorisme, repressió i guerra bruta són els tres eixos coercitius del procés de la Transició espanyola, durant la qual es va tornar a una legislació pròpia de la postguerra, amb lleis penals especials suposadament selectives, mentre se desenvolupava una repressió sistemàtica de gran duresa per a controlar el carrer*».

La violència, manté el periodista, fou selectiva, dirigida per les institucions de l'Estat i canalitzada a través de les denominades «trames negres» en què els elements de l'extrema dreta, amb la participació directa o indirecta de membres de l'aparell de l'Estat, van organitzar atemptats i operacions de càstig. Segons el seu minuciós estudi, la *Violència indiscriminada* executada pels cossos policials es va saldar amb 54 víctimes mortals, una

xifra superior als 49 morts causats pels grups incontrolats, els 16 de la guerra bruta i els 9 detinguts/presos que van morir sota custòdia.

D'altra banda, en el primer trienni de la Transició, durant un període de grans mobilitzacions de masses, Sánchez Soler comptabilitza 39 víctimes mortals i 482 ferits. En aquest sentit, apunta que la Memòria de 1978 del fiscal del Regne referida a l'any anterior la policia va carregar contra 788 manifestacions en el carrer, el que representa el 76,6 % del total de les manifestacions que es van fer, 1.028 per a ser exactes. Entre 1979 i 1983, el nombre de morts per la repressió policial baixa a 15 i el de ferits a 148. Tot i el descens, els grups incontrolats van matar 30 persones i ferir-ne 67. Així mateix, segons Sánchez Soler, el terrorisme d'ETA i del GRAPO, lluny d'erosionar l'Estat, va unir els partits democràtics a l'entorn de la reforma.

La historiadora francesa Sophie Baby (1977), autora d'*El mito de la Transición pacífica. Violència i política en España (1975-1982)*, comptabilitza 713 morts, de les quals 376 les hauria causat ETA, 178 l'Estat i la resta

La violència blavera no va desaparèixer amb l'acabament de la Transició, sinó que ha estat una constant en la vida política valenciana

grups com el GRAPO o pertanyents a l'extrema dreta.

Cal assenyalar com la violència política exercida amb total impunitat per l'extrema dreta en connivència amb les Forces de Seguretat així com de membres de l'entorn del mateix Exèrcit és encara un tema poc estudiat o fins i tot —com és el cas del País Valencià— silenciats.

No és una qüestió menor si tenim en compte la llarga llista d'incidents violents registrats al País Valencià: l'assassinat del jove militant comunista Miquel Grau; els intents d'assassinat de Joan Fuster (1922-1992) o Manuel Sanchis Guarner (1911-1981); els atemptats i agressions contra el president del pre-Consell Josep Lluís Albinyana (1943) o contra l'alcalde de València Ricard Pérez Casado (1945); contra les llibreries; contra les seus de partits polítics; contra els Aplecs; contra els clubs culturals; les escoles d'estiu... El dirigent socialista Alfons Cucó (1941-2002) —des de ben jove vinculat al valencianisme— va ser un dels que va denunciar en diverses ocasions en el Senat el clima de violència que es vivia al País Valencià. En una de

les seues compareixences el juny de 1979, el ministre de l'Interior Antonio Ibáñez Freire (1913-2003) va arribar a minimitzar els fets mentre que el senador ucedista Manuel Broseta Pont (1932-1992) intentava responsabilitzar-ne el catalanisme.

L'historiador Borja Ribera (1987) ha quantificat en 1.000 els episodis violents ocorreguts durant aquest període. El 73% de les 162 accions més greus les atribueix a grups d'extrema dreta anticatalanista.

Val a dir que la violència blavera no va desaparèixer amb l'acabament de la Transició, sinó que ha estat una constant en la vida política valenciana. Així les coses, i tornant als arguments de Mariano Sánchez Soler, les conseqüències al País Valencià d'aquesta violència han estat duradores en el sentit que van propiciar la pràctica imposició de l'univers ideològic i sentimental de la dreta indígena a les estructures autonòmiques, va condicionar notablement la política de les esquerres i del valencianisme progressista mateix i va ofegar el procés de recuperació cultural i lingüística del país.

Escribia ja fa alguns anys l'historiador Antoni Segura i Mas (1952) a propòsit de la memòria i de la història del període de què tractem: «*La Transició es reviu, s'explica en clau espanyola, gairebé madrilenya. És allò que es cou en els confins dels heterodoxos, dels evolucionistes del poder franquista i, en el millor dels casos, d'una oposició democràtica que també actua i es defineix en clau espanyola, encara que els seus dirigents parlin des de l'exili. Aquesta tampoc és una reconstrucció casual i desinteressada. De nou, el rerefons de la Guerra Civil se'ns fa present*».

«*La figura del rei i de determinats polítics de l'anterior règim —apunta Segura— són la clau per explicar la Transició, fins al punt que aquesta ens apareix com un treball d'encaix on tot estava previst des de feia molt de temps i on cada passa es donava amb precaució però amb decisió per tal d'assolir la fita desitjada. La Transició seria així la realització d'un pla prèviament elaborat per ments clarividents al servei del futur rei. És massa simple per ser veritat, i representaria un enorme menyspreu per a tots aquells que, amb la seva lluita política i sindical, van fer inevitable la Transició*».

La Monarquia i l'Exèrcit representaven la garantia d'una continuïtat, un salconduit per a un canvi sense sorpreses que assegurava l'hegemonia de les elits del franquisme

En l'any que va des de la mort de Franco fins al Projecte de Llei per a la reforma política el règim, va anar decandint sense perdre algunes de les seues característiques constitutives com era el de la violència de la repressió, tal com recorda Segura.

La reforma política encarregada a un dirigent del Movimiento com era Adolfo Suárez (1932-2014) establia la convocatòria d'eleccions per sufragi universal, directe i secret al Congrés i al Senat abans del 30 de juny de 1977. A més, Suárez havia de garantir a l'Exèrcit que no es legalitzaria el PCE, que el govern controlaria tot el procés i, també, convèncer les Corts franquistes.

Recorda Segura com el president de les Corts i principal avalador de Suárez, Torcuato Fernández Miranda (1915-1980), advertia que la reforma política calia que es fonamentés en un principi de legalitat estricta. La fórmula exacta per a reeixir segons Fernández Miranda era, «*De la Ley a la Ley, pasando por la Ley*».

En qualsevol cas, la Monarquia i l'Exèrcit representaven la garantia d'una

continuïtat, un salconduit per a un canvi sense sorpreses que assegurava l'hegemonia de les elits del franquisme.

D'acord amb l'historiador Xavier Casals, la restauració monàrquica en aquell context fou possible perquè el rei Joan Carles I (1938) va poder efectuar una Transició política des del franquisme a la democràcia gràcies tant a la seua condició de «rei soldat» que li va conferir el dictador, com també pel fet que aquest li donés uns atributs de poder essencials i una legitimitat per a conduir la gestació d'una Monarquia parlamentària.

«*Aquest llegat del franquisme —escriu Casals— encara és visible en la Constitució de 1978, que consagra el comandament suprem del Rei sobre les Forces Armades, i que en l'article 62 —apartat vuitè, lletra h—, se presta a una certa ambigüitat interpretativa a l'afirmar que 'Corresponde al Rey [...] el mando supremo de las Fuerzas Armadas'*».

Finalment, hi hagué eleccions i després un procés d'elaboració de Constitució que requerí, com és sabut, de complexos pactes i consensos.

«*En la redacció del projecte*», explica Segura, «*s'assumí, de forma implícita, que l'única forma de govern reconeguda era la monarquia i que el contingut del text calia consensuar-lo entre els principals partits polítics. El consens s'imposà tant pel resultat de les eleccions —cap partit no va obtenir la majoria absoluta— com per la creença que no convenia una 'constitución claramente partidista [que] marginaría una vez más a una inmensa mayoría del pueblo español', i perquè la transició havia estat, finalment, una 'reforma pactada', i en conseqüència, després de les eleccions del 15 de juny, el govern ostentava el poder però l'oposició conservava la legitimitat històrica*».

Del consens, prossegueix Segura, en resultà una Constitució que reconeix que la sobirania resideix en «*la Nación española*» tancant en fals el problema de la plurinacionalitat de l'Estat, que no hauria estat tolerada pels militars i que encara avui és una anatema per a la majoria de les forces polítiques espanyoles.

Un dels anomenats pares de la Constitució, el comunista Jordi Solé Tura

Les autonomies només serien una solució a mitges que va intentar frenar-se amb la LOAPA

(1930-2009) explicava¹ els problemes amb què es van trobar a l'hora de redefinir territorialment l'Estat perquè aquest deixés de ser centralista. Pesava l'oposició ferrenya de les dretes, les desigualtats entre les diferents zones de l'Estat, així com la memòria de l'experiència de la II República, on el desenvolupament de les autonomies catalana i basca van ser un dels detonants del cop d'estat feixista. No eren poques coses.

Les autonomies només serien en aquest sentit una solució a mitges que va intentar frenar-se amb la Llei Orgànica d'Harmonització del Procés Autonòmic (LOAPA), la redacció i aprovació de la qual es va accelerar definitivament després de l'intent de cop d'estat del 23 de febrer de 1981.

La qüestió de la plurinacionalitat de l'Estat i l'adopció d'una estructura federal és recurrent en el debat polític espanyol. Certament, aquest reconeixement i transformació podria apaivagar les tensions territorials. Així ho van entendre

José Luis Rodríguez Zapatero (1960) i Pedro Sánchez (1972), amb tot segurament més per qüestions de pur tacticisme que no per convenciment. Per exemple, el 39è Congrés del PSOE celebrat abans del referèndum de l'1 d'octubre del 2017, incloïa en les seues resolucions l'aspiració dels socialistes a un Estat plurinacional. És evident que es volien refredar les aspiracions de Catalunya i reconduir el conflicte amb la promesa vetlada d'una reforma.

Tant l'un com l'altre van trobar l'oposició radical de la dreta que invocava la sentència del Tribunal Constitucional sobre l'Estatut de Catalunya la qual advertia que «*la Constitución no conoce otra nación que la nación española*». Convé no oblidar tampoc com es va gestar aquella sentència, la remor de sabres, l'onada de catalanofòbia arreu de la geografia espanyola que es tornaria a viure durant els anys del 'Procés'.

A ulls veients la plurinacionalitat, el seu reconeixement, no és una qüestió menor. Afecta profundament el futur i la pervivència de les nacionalitats dins d'un Estat que s'ha mos-

trat històricament castellanocèntric, amb una dreta que malda sempre que pot per la recentralització i una esquerra que majoritàriament combrega amb els postulats principals del nacionalisme espanyol.

Si pensem, per exemple, en el ple desenvolupament públic de les llengües diferents del castellà, el no reconeixement del seu caràcter nacional les condemna a una existència limitada dins de la mena de reserva índia que pot arribar a ser una autonomia. El català, el basc, el gallec o qualsevol altra llengua són cooficials només en els seus territoris, però legalment estan supeditades al castellà. És reconeix el dret dels catalanoparlants a usar la seua llengua, però aquest dret queda totalment triturat pel deure de tots els espanyols a conèixer i usar el castellà.

Sociolingüistes de renom com els valencians Lluís Vicent Aracil (1941) o Rafael Ninyoles (1943-2019) ja van advertir en va dels inconvenients que en el futur causaria aquesta distribució de funcions, aquesta jerarquia. La prova que no anaven gens equivocats són les reiterades sentències

¹ Taula redona amb Miquel Roca Junyent moderada per David Serrat al 2000 amb motiu dels 20 anys de la redacció de la Carta Magna.

El País Valencià com les Balears han estat el camp d'experimentació de les polítiques de desregularització i marginació del català abans d'aplicar-se en Catalunya

judicials contra el sistema d'immersió lingüística a Catalunya i la legitimitat social i política amb què actuaren els partidaris de l'anorreament del gallec, basc i català des dels primers anys de la restauració.

Els esforços perquè el català siga reconegut com una llengua de l'Estat fets per ERC des dels anys 2000 mitjançant, si cal, d'un desplegament de les al·lusions a les llengües de l'Estat fetes per la Constitució han ensopegat sempre contra un mur. Ni PP, ni PSOE han acceptat mai aquest reconeixement.

Tampoc el Parlament català se n'ha sortit en els seus intents de situar el català en un plànol d'igualtat amb el castellà. Justament, a finals de juny de 2023, l'entitat Plataforma per la Llengua desvetllava que el Consell Europeu mai no havia rebut cap proposta per part de l'Estat perquè el català fos reconegut llengua oficial i poder així usar-se en tots els organismes de l'UE.²

2 FAGEDA, «El Consell confirma que Espanya no ha demanat mai que el català sigui llengua oficial de la UE».

Lluny d'avançar cap a un reconeixement de la diversitat lingüística, la posició del nacionalisme espanyol s'ha endurit. El PP i VOX han redoblat la seua ofensiva que, amb el pretext de la llibertat, la legalitat o el bilingüisme, busca, en realitat, l'expulsió de les llengües diferents del castellà de la vida pública, la seua mort per inanició. Durant les converses entre el PP i VOX per la formació d'un govern de la Generalitat valenciana després de les eleccions de maig de 2023, una de les mesures pactades ha estat la de «frenar l'ensenyament del valencià». Resulta paradoxal que es vullga frenar un ensenyament que a la pràctica és molt limitat, més encara després del polèmic decret de plurilingüisme aprovat pel govern del Botànic format pel PSOE-PSPV, Compromís i Podem, i que a la pràctica és el model que Ciudadanos volia per a Catalunya. En un territori on, com a la resta dels Països Catalans, el retrocés lingüístic és evident. Tant se val. El País Valencià com les Balears han estat el camp d'experimentació de les polítiques de desregularització i marginació del català abans d'aplicar-se en Catalunya.

Una font anònima present en les conversacions dels dos partits de l'extrema dreta advertia que el fet de frenar l'ensenyament del valencià, «*serà un mensaje para Cataluña y también para todo el Estado*».³

La victòria aclaparadora del PSOE l'octubre de 1982 potser hauria servit per corregir els principals problemes que plantejava una democràcia atorgada, per dir-ho suaument. Però no va ser així. Les forces realment opositores no tenien prou força i, d'altra banda, amplis sectors de la societat combregaven amb la cultura política de l'anterior règim.

Com molt bé recorda Segura, durant els anys de la Transició, «*un sector majoritari de la població veia amb bons ulls el desenvolupament econòmic assolit en els anys 1960 i 1970 i creia, erròniament, que era fruit dels encerts de la dictadura més que no pas de la conjuntura internacional i de l'obligada liberalització econòmica —limitada perquè la dictadura mai deixà del tot les pràctiques intervencionistes i proteccionistes, sobretot quan es tractava de*

3 MIRÓ, «PP i Vox pacten frenar l'ensenyament del valencià: 'Serà un missatge per a Catalunya'».

És el règim el que decideix la liberalització i durant la major part del procés manté una posició que li permet exercir una influència significativa sobre el canvi polític

les grans empreses controlades per les principals famílies del franquisme— adoptada des del Pla d'Estabilització de 1959. A mitjans dels anys 1970, la dictadura conservava encara intacta una gran part de la seva base social».

En una línia molt semblant a la de Segura, s'ha referit més recentment a la Transició la doctora en Dret i professora de la Universitat de Oviedo, Lucia Payero López. Aquesta especialista en nacionalismes, filosofia legal i teoria constitucional, entre d'altres, defineix la Transició com una transacció en què es produeix una negociació entre les elits del règim autoritari i l'oposició democràtica. Payero assenyala que d'entrada hi ha una desigualtat de partida. És el règim el que decideix la liberalització i durant la major part del procés manté una posició que li permet exercir una influència significativa sobre el canvi polític. «Això va comportar —explica— que el saldo final del procés beneficiés els que van començar amb avantatge, atès que ells van dissenyar les línies mestres del canvi democràtic d'acord als seus interessos».⁴

⁴ PAYERO LÓPEZ, «Justicia de transición en España: claves para aprobar una asignatura pendiente».

La professora enumera diversos exemples. En primer lloc, la imposició per part de Franco de la Monarquia sense referèndum. En segon lloc, l'establiment d'un sistema electoral que a grans trets consagra el bipartidisme, atorga un major pes a les províncies escassament poblades i rurals —de tendència conservadora— i només dona resultats proporcionals en les circumscripcions de mida més gran, actuant com un sistema quasi majoritari en la resta. «Tot això —afirma— condueix a que el sistema produisca uns efectes psicològics que tendeixen a reforçar els seus efectes materials. Com a conseqüència, apareix un sentiment generalitzat d'absència d'alternatives i, per tant, s'escampa la sensació que la major part de ciutadans no estan representats per les opcions polítiques que governen».

En tercer lloc, la unitat nacional sorgeix —com ja hem vist— d'una imposició dels militars. En quart lloc, la Constitució, tot i que permet tant una interpretació socialista o més neoliberal, a la pràctica amb la liberalització dels mercats i l'entrada de l'Estat espanyol a la UE, esdevé un text que regula un programa tecno-

cràtic i neoliberal. En aquest sentit, només cal repassar els diferents pronunciaments dels alts tribunals espanyols sobre algunes mesures en matèria de regulació dels preus de lloguer, per exemple.

En cinquè lloc, no hi va haver cap càstig als responsables dels crims comesos durant la dictadura. La Llei d'Amnistia del 1977 va impossibilitar qualsevol mesura en aquesta direcció mentre que els intents de reparació si més no de la memòria de les víctimes ha estat sempre qüestionat pels tribunals. Per a la dreta, amb una incapacitat palesa per reconèixer i desprendre's del seu passat franquista, els intents de restabliment d'una memòria històrica reparadora s'han interpretat sempre com una autèntica amenaça que han combatut sense escrúpols amb discursos revisionistes.

Així les coses, el règim franquista va mutar en una democràcia mantenint les seues estructures econòmiques, repressives i judicials controlades per les seues pròpies elits.

Sobre la pervivència del franquisme en l'economia resulta molt esclareidor un assaig de Lluç Salellas i

El franquisme mai no ha desaparegut de les altes esferes judicials

Vilar (1984) on explica com les grans empreses de l'Íbex-35 —Iberdrola, Gas Natural, ACS...— van tenir una implicació directa amb la dictadura a través dels seus consells d'administració.⁵ Més important encara és la nodrida representació d'exministres franquistes en el sector financer que l'autor radiografia. Moltes de les famílies del règim continuen al capdavant d'aquests negocis o ocupant llocs en l'alta administració.

Segons un article signat pel periodista Alejandro Torrús, dels 119 ministres de Franco, 22 d'ells van ocupar llocs en consells d'administració d'importants entitats bancàries, nou en bancs oficials i quatre en caixes d'estalvi. Uns altres vuit exministres foren presidents o consellers del Banc d'Espanya.⁶

L'Església, amb menys influència avui que al principi de la restauració monàrquica, ha conservat els seus privilegis econòmics mantinguts fins i tot per diferents governs socialistes sense que això fos un impediment per a donar el seu suport a sectors

més immobiliistes. La llarguíssima llista d'exempcions fiscals de què gaudeix —a diferència d'altres cultes— és possible gràcies a la signatura del Concordat de 1979 amb valor de tractat internacional. Són desenes de milions d'euros que l'Estat no tan sols no recapta sinó que en molts casos ha d'ingressar per conceptes diversos. Fins i tot, l'UE ha advertit a l'Estat per permetre aquesta discriminació positiva.⁷ La relació entre la institució i el lucratiu negoci de l'educació privada és una altra de les herències de la Transició.

Una de les estructures més penetrades pel franquisme és la de la judicatura. La cúpula judicial —com els aparells repressius— mai no va ser depurada. Durant la Transició, se van introduir reformes com la creació del Tribunal Constitucional, la reforma del Poder Judicial perquè deixés d'estar controlat pels jutges i la jubilació d'un terç de l'escalafó judicial per apartar de la cúpula els magistrats més franquistes. I com siga, els jutges que van pertànyer

al Tribunal de Orden Público (TOP) van passar al Tribunal Suprem o a l'Audiència Nacional, un alt tribunal que sovint ha actuat com un autèntic tribunal polític.

Certament, el franquisme mai no ha desaparegut de les altes esferes judicials. Ho hem vist en moltes resolucions contràries a drets socials o com en el judici contra els dirigents independentistes catalans, una autèntica farsa que va comptar amb l'acompanyament de pràcticament tots els mitjans de comunicació depenents de les subvencions de l'Estat o vinculats als grups econòmics més rellevants.

L'herència d'aquella Transició ha acabat per enverinar una democràcia que ara mateix es troba en un procés accelerat d'invulsió. Es pot objectar que el tsunami del pensament reaccionari abasta totes les democràcies d'Europa però ignorar la singularitat espanyola seria un error de càlcul fatal.

Al 1982, Joan Fuster escrivia: «*Aquelles bromes de 'con Franco vivíamos mejor' i 'contra Franco vivíamos mejor' esdevé idiota, inclús per al xiste. Ara*

5 SALELLAS, *El franquisme que no marxa*.

6 TORRÚS, «Del Valle de los Caídos al Ibx 35».

7 NACIÓ DIGITAL, «Les exempcions fiscals de l'Estat a l'Església podrien ser il·legals, segons la justícia europea».

podria intercalar en aquesta nota un altre sarcasme: 'Però ¿és que Franco s'ha mort, realment?'. El drama no era Franco: era el franquisme, i, contra el que diguen, pot haver-hi un franquisme sense Franco».⁸ ■

■ Bibliografia

ARACIL, Rafael; SEGURA, Antoni. *Memòria de la Transició a Espanya i a Catalunya*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2000.

BABY, Sophie. *El mito de la Transición pacífica. Violència i política en España (1975-1982)*. Madrid: Akal, 2018.

CASALS, Xavier. *Franco y los borbones. Historia no oficial de la corona espanyola*. Barcelona: Ariel, 2019.

CUCÓ, Alfons. *Papers públics*. València: Fernando Torres, 1983.

FAGEDA, Gerard. «El Consell confirma que Espanya no ha demanat mai que el català sigui llengua oficial de la UE» [en línia]. A *Ara*, d'1 de juliol del 2023. Disponible a: <www.ara.cat>.

FUSTER, Joan. «El tema de la por». A *Diario de Valencia*, de 5 de desembre de 1981.

MIRÓ, David. «PP i Vox pacten frenar l'ensenyament del valencià: 'Serà un missatge per a Catalunya'» [en línia]. A *ARA*, de 14 de juny de 2023. Disponible a: <www.ara.cat>.

NACIÓ DIGITAL, «Les exempcions fiscals de l'Estat a l'Església podrien ser il·legals, segons la justícia europea» [en línia]. A *Naciódigital*, de 27 de juny de 2017. Disponible a: <www.naciódigital.cat>.

SÁNCHEZ SOLER, MARIANO, *Las sotanas del PP*. Madrid: Temas de hoy, 2002.

SÁNCHEZ SOLER, Mariano. *La Transición sangrienta. Una historia violenta del proceso democrático en España (1975-1983)*. Barcelona: Península, 2010.

SÁNCHEZ SOLER, Mariano. *La familia Franco S.A. Negocios y privilegios de la saga del último dictador de occidente*. Barcelona: Roca Editorial, 2019.

SALELLAS i VILAR, Lluç. *El franquisme que no marxa*. Barcelona: Saldonar, 2015.

THERBON, Göran. *La ideología del poder y el poder de la ideología*. Madrid: Siglo XXI, 1987.

TORRÚS, Alejandro. «Del Valle de los Caídos al Ibex 35». A *Público*, del 18 de novembre de 2012.

8 FUSTER, «El tema de la por».